

ranus, *Georgius* Laodiceus, *Macedonius* Constantinopolitanus, idem ille, qui postea divinitatem quoque Spiritus sancti aperta hæresi impugnavit. An vero omnes, qui vulgo Semi-Ariani dicebantur, Verbi divinitatem vere negaverint; vel an vocem *ὁμοούσιον*, *consubstantialem*, rejecerint in sensu Pauli Samosatani, quæstio critica est, quam tractatam vide in Tr. de Deo Trino, auctore P. KILBER, et apud D. COLLET Tr. de Trinit., SIMONET. et alios.

Tertia demum istorum erat, qui Filium Dei nec *consubstantialem* aiebant cum Catholicis, nec *similem in omnibus* cum Semi-Arianis; neque etiam dissimilem cum Aetianis et Eunomianis, sed *ὁμοιον similem* non in essentia, sed quadam velut representatione; eo fere modo, quo sculptores ad similitudinem prototypi efformant simulacra, quæ quoad substantiam prototypo dissimilia sunt, illudque solum representant: ita, aiebant, Pater sibi similem procreavit Filium, non ejusdem tamen secum substantiæ, divinitatis, æternitatis, sed quoad hæc dissimilem. Sectæ hujus caput fuit *Acacius* Cæsarensis Episcopus.

§. V.

Hæresis Sociniana.

90. Auctorem habuit *Laelium Socinum*; propagatorem vero præcipuum *Faustum Socinum*, prioris ex fratre nepotem; a quo utroque *hæresis Sociniana* nomen traxit, orta circa medium sec. XVI.

Laelius Socinus, Senis in Italia oriundus, intemperanti critica et petulanti ingenio, Calvinianæ doctrinæ placitis haustus, quo illa per se ducunt, eo extendit, ut, sprete Ecclesiæ auctoritate, religionis mysteria ad solam rationem humanam, ac philosophiam examinans, præcipua dogmata de SS. Trinitate et Incarnatione niteretur subvertere. Docuit enim 1º. cum *Valentino*, *Prææa*, *Sabellio*, etc. tres in Deo non esse distinctas personas, sed unum solummodo natura et persona Deum. 2º. Verbum, sive Filium, Patris meram esse creaturam, aliis licet creaturis nobiliorem, quod erat *rigidus Arianismus*. 3º. Christum esse merum hominem, qui nulla sui parte extitisset ante conceptionem ex Josepho et Maria, nisi in mente Dei. 4º. Christum quidem a Deo missum ad salutem hominum; non tamen proprie pro homine satisfecisse. 5º. Christum tamen appellari posse Deum, non natura, sed gratia ac adoptione, propterque excellentem potestatem, qua fuit a Deo Patre instructus; scilicet, ut Moyses dictus est *Deus Pharaonis*, aliique viri magni aliquando in Scripturis Dii appellantur, non in sensu proprio, sed improprio. Quo tutius pestiferam doctrinam spargeret, Italia egressus, in Poloniam se contulit; sed inde expulsus in Helvetiam venit, ubi Tiguri extinctus anno 1562. ætatis suæ 37.

Faustus Socinus vero patris hæresin, quam hic morte præventus spargere non poterat, propagandam sumpsit. Basileam se contulit, ubi contra divinitatem Christi librum conscripsit. Inde vocatus in Transylvaniam plures blasphemæ hæresis sectatores brevi licet tempore habuit; unde in Poloniam digrediens, tandem in Palatinatus Cracoviensis ignobili vico morte sublatus est anno 1604.

ARTICULUS II.

MESSIAE DIVINITAS CONTRA JUDEOS ET HÆRETICOS EX VETERI TESTAMENTO OSTENDITUR.

Quoniam Judæi veteris Testamenti, utpote quod solum recipiunt, auctoritate maxime moventur; hinc, eorum gratia, Art. præsentis pro divinitate Christi ex illo argumenta depromimus, valitura etiam simul contra Hæreticos. E compluribus vero, quibus abundant veteris Testamenti tabulæ, sequentia duntaxat, quod vel sola sufficiant, seligimus.

91. ARGUMENTUM I. Ps. 2. v. 7. nomine Christi ait David: *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Nam

1º. Psalmum hunc de Messia intelligendum esse, consentiunt Rabbini veteres, teste Galatino L. 3. c. 7. Unde et Paulus Antiochiæ in Synagoga Act. 13. et scribens ad Hebræos c. 1. textu illo in hoc sensu utitur, quod non fecisset, nisi ab Hebræis ipsis de Messia intelligi novisset. Deinde si verba sequentia, maxime versus finem ponderentur, evidens fit, non posse alteri, præterquam Messia aptari; subdit enim v. 8. *Dabo tibi gentes hereditatem tuam et possessionem tuam terminos terræ;* sed nec David, nec ullus Judæorum rex unquam illa habuit: habebit tamen Messias solus, Judæis confidentibus; v. 12. autem monet: *apprehendite disciplinam*, Hebræi legunt: *osculamini filium*; ratio datur v. 13. sequenti, eo quod *beati omnes, qui confidunt in eo*; sed non omnes beati, qui in Davide confidunt, aut alio homine puro. Multo minus vero a Socinianis negari potest, cit. Psalmo de Christo agi, cum Paulus ipse supra citatis locis eundem de Christo interpretetur; diserte ad Hebr. c. 1. v. 4. *Tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hereditavit; cui enim dixit aliquando angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te?*

2º. Christus eo loco dicitur Dei Filius *verus* et *naturalis*, non gratia, adoptione, participatione talis; quia dicitur *genitus*, quod filio vere et natura tali tantum convenit. Porro dum dicitur: *genui te*, intelligi debet *ex utero*, h. e. *substantia mea*, non vero ex nihilo; juxta Ps. 109. v. 3. *Ex utero ante Luciferum genui te.* Denique per *hodie* τὸ generatio æterna exprimitur et ante Luciferum, ut sensus sit *hodie*, hoc est, ab æterno genui te; cum enim æternitas divina contineat omnes temporis differentias, existatque semper tota, ut in ea nihil sit præteritum, quasi esse desierit, nec futurum, quasi nondum sit, ut ait in hunc Ps. Aug., optime per τὸ *hodie* vel *nunc* exprimitur.

Dices 1º. Cum Judæis: Psalmum cit. de Davide, non Messia loqui, 1º. Quia sermo est in præterito: *Quare fremuerunt... astiterunt*; si vero de Messia sermo esset, loqui decuisset in futuro. 2º. Quia etiam David *Christus Dei* dicitur, ut Ps. 17. 3º. Quia etiam v. 8. bene de Davide explicari potest; Moabitarum enim, Amalecitarum, aliarumque *gentium hereditatem* obtinuit, quarum regna dici poterant *termini terræ* Israeliticæ. 4º. Quia confidentes in Davide saltem temporaliter *beati* dici poterant.

R. N. Ass. ex dictis supra. Præterea qua proprietate, vel verisimilitudine quis dicat de Davide, quod sit a Deo *genitus*, et quidem *hodie*?

Ad prob. 1^{am}. D. Sermo est in præterito, sed cum significatione futuri, Prophetarum phrasi et more communi C. secus N. Solent Prophetæ res futuras efferre tum in præsentia, tum in præterito, cujus rei exemplis abundant Prophetarum paginæ. Nimirum, quia futura intuebantur ut sibi præsentia, quæque, se velut videntibus et coram oculis evenirent, hinc loquebantur postea de his in præterito, respective ad revelationes et visiones præhabitas, quæ erant præteritæ; nihilominus futura adhucdum significabant.

Ad prob. 2^{am}. R. D. Dicitur Christus Dei antonomastice et per excellentiam, ut Messias N. in sensu minus communi et vulgari C. Per Christum hoc loco Davidem intelligi, totus Psalmus reclamatur.

Ad prob. 3^{am}. R. N. Per terminos enim terræ absolute et simpliciter non intelliguntur unius duntaxat regni fines. Deinde loquitur in futuro, *postula et dabo tibi*, etc. sed terminos terræ Israeliticæ jam David possidebat. Sed et gentium earum regna non erant hæreditas Davidis; illa enim sibi primum adjecerat jure belli: ait e contra textus, *dabo tibi gentes hæreditatem tuam*; ergo de Messia sermo est, qui jure filiationis suæ divinæ earum potestatem, uti totius mundi, accipiet; indeque in Scriptura sæpe *rex, desiderium, expectatio gentium* dicitur.

Ad prob. 4^{am}. R. N. Nec enim David ipse ita semper beatus fuit, ac proin multo minus in eo confidentes, nec, etsi temporaliter beatus semper fuisset, reddere sic omnes beatos potuisset. Sed neque antecedentia hanc interpretationem sustinent; immediate enim in hebraico præcedit Messias. *Osculamini filium, ne quando irascatur*, scilicet iste Dei filius, *cum enim excarserit ira ejus* (filii), *beati omnes, qui confidunt in illo*; igitur in illo antecedentia respicit, *ejus, filium*. Denique Dei solius est, vere beatos facere, qui in ipso confidunt: et Jeremias *maledictum* pronuntiat, *qui confidit in homine*.

92. Dices 2°. Cum Sociniani: 1°. Ex illo Psalmi loco saltem generatio Christi æterna et divina non evincitur; sed de resurrectione Christi, vel generatione ejus in tempore facta debet intelligi; ergo. *Prob. A.* Paulus ipse Act. 13. v. 32. de Christi resurrectione verba illa, *ego hodie genui te*, exponit. Imo Hebr. 5. v. 5. de Christi sacerdotio. Alii vero ex Patribus de temporali generatione Christi ex matre accipiunt. 2°. Nullibi Scriptura sacra vocem *hodie* ad designandam æternitatem adhibet. Verum etiam hæc frivola sunt; nam

R. N. A. Certe enim non per hoc præcise, quod mortalium hominum instar sit natus ex matre in tempore, et resurrexerit a mortuis, est *melior angelis effectus*, qui nequidem sic nati, nec mori potuerunt; ergo ob personam suam divinam ab æterno genitam, quæ illud habet præ angelis, quod sit Dei Filii natura, non adoptione et gratia ut angeli.

Ad prob. 1^{am}. R. N. Cons. 1°. enim omnes hos sensus littera amplectitur; verissime enim idem secundum naturam humanam procreatus fuit in tempore, et excitatus a mortuis, et tamen secundum divinitatem ab æterno genitus; quod clare ad litteram docet Michæas c. 5. v. 2. *Et tu, Bethlehem Ephrata, parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur* (juxta naturam

humanam) *qui sit Dominator in Israel, et egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis*, juxta generationem divinam. 2°. Quia generatio Christi æterna et divina est radix et origo omnis in Christo excellentiæ, ut sacerdotii, etc. Et hoc duntaxat sensu Paulus Hebr. 5. verba illa, *genui te*, accipit.

Ad prob. 2^{am}. N. Cons. Ex hoc enim plus non sequitur, quam sublimem esse hunc loquendi modum; sicut hunc alterum, *ego sum, qui sum*, Exod. 3. Quo tamen non obstante, sicut per hunc Exod. 3. licet illo Scriptura sacra nullibi amplius utatur, recte indicamus essentiam divinam sublimissimam: ita per priorem *hodie genui te*, divinam æternamque generationem Filii.

93. ARGUMENTUM II. Ex Isaie 9. v. 6. et 7. ubi: *Parvulus natus est nobis, et filius datus est nobis, et factus est principatus super humerum ejus: et vocabitur nomen ejus: Admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri seculi, princeps pacis*. v. 7. *Multiplicabitur ejus imperium, et pacis non erit finis: super solium David, et super regnum ejus sedebit, ... amodo et usque in sempiternum*. Ex quo sic: Hoc loco sermo de Messia est: atqui Messias hic prædicatur Deus; ergo. *M. prob.* nam 1°. versio Chaldaica expresse addit nomen Messia. 2°. Eadem mens fuit Rabbiorum veterum, teste Galatino L. 3. c. 19. 3°. Quia prædicata, quæ tribuntur illi parvulo, nemini, præterquam Messia conveniunt, maxime quod de eodem v. 7. dicitur; omnium enim Judæorum consensu, Messias solus adeo multiplicabit imperium suum; pacem æternam afferet, sedebit super solium David in sempiternum. *Min.* constat ex textu. Latius hoc argumentum urget EUSEB. L. 7. Demonstr. Evang. c. 4. et L. 9. c. 8., CHRYSOST. hom. 5. de incompreh. Dei natura.

Respondent partim Judæi, partim Sociniani 1°. Prophetam loqui de Ezechia rege; is enim admirabilis dici potest ab insigni illo miraculo in horologio regis Achaz, 4. Reg. 20. v. 2. 2°. Vox hebraica *El*, quam nos Deum vertimus, non significat Deum, sed fortem. 3°. In hebraico non est *vocabitur*; sed, *vocabit*; ut proin prædicata illa, inter quæ *El Deus* est, non parvulo illi, sed Deo conveniant. 4°. Saltem prædicata illa in Jesu Nazareno locum non habent; vel 5°. etsi permittatur, de Messia hoc textu agi; nomen Dei hoc loco non proprie sumitur; sed late pro viro magno et excellenti, quo sensu Moyses dicitur Deus: *Constitui te Deum*, Exod. 7. v. 1. Item Ps. 81. v. 6. *Ego dixi: Dii estis et filii excelsi omnes*. Sed

Contra 1^{am}. est: quod Ezechias nec dici possit *pater futuri seculi*; nec princeps pacis, *cujus non erit finis*; cum ipse gravia bella cum Assyriis gesserit, et post ipsum graviora tulerint Judæi; quin a Nabuchodonosore, capta et diruta Jerosolyma, Babylonem captivi ducti; solutaque captivitate continuo a finitimis gentibus infestati, tandem a Romanis plane subversi sint, quin per tot secula frui ipsis pace lieuisset. Præterea quomodo regnum Ezechia sempiternum fuit, quod post a Babyloniis dissipatum? Item, quomodo, prophetante hæc Isaia, Ezechias *parvulus*, qui multo ante natus erat? Sed neque ob miraculum illud Ezechias dici *admirabilis* potest, nisi impropriissime, cum proprie et vere admirabilis sit is, qui admirabilia efficit; at miraculum hoc Ezechias non patraverat.

Contra 2^{am}. est: 1°. quod *τὸ Gibbor* in textu hebraico jam significet for-

tem; ergo τὸ *El* saltem hoc loco idem non significat, vel secus tautologia foret: 2°. quod pro hebr. *El*, Deum reddant versiones pleraque aliae, LXX., Chaldaica, Syriaca, Arabica: 3°. quia τὸ *El* per accentum conjungitur cum adjectivo *Gibbor*; ergo ipsum substantivi locum tenet: 4°. quia *El* substantivi partes gerens, in singulari significat semper Deum verum; est enim contractum ex *Eloah*.

Contra 3um. iterum est: 1°. quod ante novam falsorum punctorum suppositionem, veteres Rabbinii legerint in futuro passivo *ikkare*, vocabitur; testes hujus sunt versio Chaldaica, Syriaca, Arabica, et Rabbinii veteres apud Galatinum. 2°. Legendum esse in passivo, non in activo *vocabit*, ipse textus demonstrat; nam τὸ *nomen*, sicut praedicata caetera, in hebraico in nominativo positum est; verbum igitur in passivo sit, oportet. 3°. Tam haec, *Deus fortis*, quam praedicata caetera eodem in casu expressa sunt; igitur vel singula convenire debent illi parvulo, vel nullum. Sed hoc ultimum dici nequit; quia sic, in data interpretatione adversaria, parvulus ille nullum haberet nomen; quem tamen describere hic intendit Isaïas, ejusque indicare nomen.

Contra 4um. est: quod in Jesu Nazareno singula convenient. Nam *admirabilis* fuit tum in conceptione et nativitate ex Virgine per inoperationem S. Spiritus, juxta illud angeli, Luc. 1. v. 35. *Spiritus sanctus superveniet in te*: tum in potentia et operatione, totaque vita. *Consiliarius* 1°. ob sapientiam et scientiam: 2°. quia docuit homines arcana Dei, caeteraque salutis media: 3°. et magis proprie fidelissime implevit consilium oeconomicae Dei de redemptione hominis. *Deus* ob unitam personam naturamque divinam. *Fortis* in passione. *Pater futuri seculi*, scilicet 1°. legis Evangelicae, quam instituit; 2°. vitae aeternae, cujus praemia nobis meruit, januamque resurgens et in caelum ascendens patefecit. *Princeps pacis*, quam Deum inter et hominem restituit. *Multiplicabitur ejus imperium*, Christi enim nostri regnum toto diffusum orbe est. Non tamen aliter haec accipienda esse, quam de pace et regno spirituali, diximus Sect. praec.

Contra 5um est: 1°. quia τὸ *El*, ut dictum paulo superius, substantivum in singulari positum, semper Deum, proprie sic a Judaeis vocatum, designat, utpote contractum ex *Eloah*: 2°. quia LXX. clare habent Θεός, ut proin perfide Aquila, Symmachus, Theodotion, et Lutherus sustulerint nomen *Deus*: 3°. quia in Scriptura appellatio Dei simpliciter et absolute, sine ullo diminutive vel restringente, non tribuitur, nisi Deo vero; et praesertim conjuncta cum appellatione *fortis*, aut aliis ex nominibus divinis, e quibus etiam est *admirabilis*, ut constat Exod. 15. v. 41., Ps. 77. v. 13. et ex collatione Jud. 13. v. 18. Hinc patet *disparitas* ad allata exempla: Moyses, cit. loc. dicitur *Deus*; at non absolute, sed cum restrictione *Pharaonis*, ob patranda coram eo prodigia. Unde Chald. habet: *Constitui te terrorem Pharaonis*, omisso Dei nomine.

94. ARGUMENTUM III. Ex Is. 35. v. 4. et seqq. *Deus ipse veniet et salvabit vos. Tunc aperientur oculi caecorum et aures surdorum patebunt; tunc saliet, sicut cervus, claudus, et aperta erit lingua mutorum.* Ex quo sic argumentor: Qui hoc loco praedicitur venturus, est *Deus verus*: sed *Christus noster* hoc loco praedicitur venturus; ergo.

Major prob. 1°. Quia *Deus* absolute et simpliciter positus in Scriptura Deum verum significat, ut dixi in praec.: 2°. ex pronomine *ipse*, *Deus ipse* veniet, quae expressio alias frustranea esset: 3°. quia dicitur: *Ecce Deus vester*, Israelitarum; at per Israelitarum Deum in Scriptura non nisi *Deus summus* et verus designatur.

Min. prob. 1°. Quia signa illa, quae in adventu suo praenuntiat operaturus, soli Christo nostro conveniunt. Nullus Prophetarum veterum illa edidit; sed solus *Jesus Nazareus*, *Christus* et *Dominus noster*, tantoque numero, ut illis plena sit Evangelica historia: 2°. in specie contra Soci-nianos, Arianos novos; quia *Christus ipse* hanc Isaïae prophetiam sibi applicat, Matth. 11. v. 4. discipulis a Joanne missis, an ipse *Messias* esset, quaerentibus respondens: *Euntes renuntiate Joanni, quae audistis et vidistis. Caeci vident, claudi ambulant, etc.* Urgent argumentum hoc S. ATHAN. de Incarn. Verbi Dei. n. 38., S. CYPR. L. 2. cont. Jud. c. 7., EUSEB. L. 6. Demonst. c. 21. (edit. Parisiens. 1628. p. 300.)

Dices 1°. In hebraico τὸ *Deus* per accentum sejungitur a pronomine *ipse*; ergo non satis evincitur hic praenuntiarum Messiam, Deum hominem. 2°. Propheta hic alludit ad historiam Sennacherib regis (de quo c. 36. 37. seqq.) a quo *Deus* vere salvavit Judaeos, mittens angelum, a quo deletus Sennacherib exercitus; ergo. 3°. Quae in contextu habentur, saltem in Jesu Nazareno verificata non sunt; ergo.

Ad 1^{am}. R. In hebraico veteri hanc interpunctionem non esse; neque adhuc in paraphrasi Chaldaica, neque in Targum Jonathae.

Deinde permessa hac interpunctione, quid adversariis prodest? sensus enim manet nihilominus idem, eademque energia; quia pronomen *ipse* neminem alium, nisi Deum verum, respicit; quia de nemine alio, praeterquam illo, mentio praecedat.

Ad 2^{am}. R. N. A. Quia sic *Deus* non *ipse* venisset; at juxta textum *Deus ipse* veniet, quod in sensu obvio, et communi interpretatione hominum idem sonat, ac veniet in persona propria. Hinc dum *Deus* subinde misit angelum, nunquam in Scriptura *Deus ipse* venisse dicitur.

Ad 3^{am}. R. D. Non verificantur in sensu materiali C. spirituali N. Neque enim adeo insanire adversarios crediderim, ut, quae eo capite dicuntur, singula in sensu materiali accipienda putent, velut v. 1. *Latabitur deserta et invia, et exultabit solitudo, etc.* alioquin et haec Ps. 113. *Montes exultaverunt ut arietes, et colles sicut agni ovium*, ita oportebit intelligere; sed ubi Judaei ita saltantes montes viderunt? Certe neque Rabbinii, vel leviter experti, data Isaïae verba ita crude accipiunt. In sensu vero spirituali quam optime verificata illa in Jesu Nazareno Christo nostro conspicimus: siquidem *deserta* ista, *invia*, *solitudo*, *arida*, h. e. gentilitas lege illius instituta ad veri Dei cultum, floret quasi lilius, etc. omni virtutum genere.

95. ARGUMENTUM IV. Ex Is. 45. v. 14. 15. *Tantum in te est Deus, et non est absque te Deus. Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel salvator.* Ex quo haec conficitur argumentatio: haec de nullo alio, quam Messia, dicuntur; ergo hic verus *Deus* est, per naturam et essentiam. *Ant. prob.* Non enim haec verba ipsius Prophetae sunt ad Deum velut per apostrophem, aut admirationem; quia Propheta praemittit: *haec dicit Dominus, Jehova*; ergo haec

dixit *Jehova*; sed ad quem, nisi Messiam? quia solus hic Salvator ille a Judæis expectatus. Igitur verba Patris sunt ad Christum. *Prob. etiam Cons.* 1°. Quia absolute et simpliciter appellatur Deus. 2°. Quia ita appellatur Deus, ut absque illo Deus non sit. 3°. Quia appellatur Deus Israelis, quo nomine verus natura et essentia Deus intelligitur communi Judæorum phrasi, et novorum consensu Arianorum, teste Bellarm. L. 4. de Christo. c. 4.

Dices 1°. Allata verba Cyrum spectant, de eo enim cit. Is. capite agitur. 2°. Si ad Christum pertinerent; sequeretur nimium, et contra nos, quod nec Pater, nec Spiritus sanctus esset Deus; sed Christus solus, quia dicitur, *tantum in te Deus*. 3°. Reliqua in textu non satis de Christo exponi possunt.

Ad 1um. R. N. A. Etsi enim ibi agatur de Cyro; isque etiam suo modo Judæorum salvator dici possit, ob donatam Judæis libertatem; non tamen Cyrus absolute et simpliciter appellari Deus potest; multo minus ita, ut absque Cyro Deus non sit. Igitur occasione Cyri, qui typus erat salvatoris Judæorum antonomastice sic dicti, h. e. Messiae, Isaias, prophetarum more, a typo ad rem significatam, a Cyro ad Messiam, rapitur.

Ad 2um. R. N. *seq.* Particula enim exclusiva *tantum* solum idola, angelos, aliaque etiam creata excludit, ut sensus sit: non est alia in mundo divinitas, quam illa, quæ est in te, quæ tamen simul est in Patre et Spiritu sancto. Hinc generalis est Theologorum regula: cum voces exclusivæ adduntur personis divinis in attributis essentialibus, sive communibus, illæ solum excludunt res alias, quæ aliam habent a Deo essentiam; non vero alias personas divinas; cum enim hæ eandem habeant essentiam, eadem etiam habent attributa.

Ad 3um. R. N. A. Nam 1°. Christo propriissime accommodatur: *in te est Deus*, quia Christi humanitati persona divina immediate unita est, illaque mediante, divina natura, ut exponit CYRILL. L. 1. in Joann. (opp. t. 4. p. 93. E.), EPIPH. hæ. 37. n. 7., alique; tum quia in Christo qua Deo, etiam Pater est, ut ait S. AMBR. L. 4. de fide c. 3. n. 33., CYRILL. ALEX. in Joan. L. 1. (opp. t. 4. p. 46. C.), EPIPH. hæres. 37. n. 7., ATHANAS. orat. in illud: *Omnia mihi tradita sunt a Patre*. n. 5. 2°. Recte etiam dicitur Filio: *Non est Deus absque te*, ob naturæ unitatem, quia nec Pater est Deus absque Filio, neque est alius Deus a Filio, ut exponit S. GREG. NAZIAN. orat. 49. (al. de fide orthod. tract. 1. n. 13.) circa finem. 3°. Vere etiam appellatur *Deus absconditus* ob assumptæ humanitatis sacramentum, ait S. HIER. Item Deus Israel, Salvator, h. e. Jesus. Sic ex hac prophetia argumentatur TERTULL. cont. Praxeam. c. 13., EUSEB. L. 5. Præpar. c. 4., HILARIUS L. 4. de Trinit. n. 38. et seqq.

ARGUMENTA alia pluraque pertractant alii, maxime EUSEB. LL. Demonstr. et Præparat., S. CYPR. cont. Judæos., S. CHRYS. hom. quod Christus sit Deus., hom. 5. de incompreh. natura Dei., S. AMBR. L. 2. de Fide c. 3., S. AUG. L. 20. de Civ. e. ult. quos consulat, qui alia, præter allata, desiderat.

ARTICULUS III.

VERA JESU CHRISTI DIVINITAS DEMONSTRATUR AMPLIUS CONTRA HÆRETICOS EX TESTAMENTO NOVO ET ANTE-NIGÆNIS PATRIBUS.

Ex pluribus novi Testamenti testimoniis de vera Jesu Christi divinitate ea iterum duntaxat, quæ sequuntur, quia abunde sufficiunt, delibamus. Et quoniam Sociniani veram divinitatem Filii, sicut totius Trinitatis dogma, ignoratam fuisse clamitant ante Concilium Nicænum, sed ab hoc primum intemperanti in Arium odio decretam, injuriosa hæc eorum assertio impune, ac sine confutatione transmitti non potuit. Proinde sit

96. ARGUMENTUM I. Ex Joan. 1. v. 1. ubi, dum divinam Christi generationem, quod nullus ante Evangelistarum fecerat, declarandam sumit, ita de illo inquit: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum... Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil*, etc. Unde sic: Hic sermo est de Christo, confitentibus Socinianis, Arianis novis, et antiquis; nam sermo est de Verbo, quod caro factum est. *Subs.* Atqui Verbum caro factum hic asseritur Deus verus; ergo Christus est Deus verus. *Prob. subs.* quia appellatur Deus absolute et simpliciter, sine addito restringente vel diminuente, *et Deus erat Verbum*. Juxta regulam vero priore Articulo datam, vox *Deus* ita simpliciter posita nulli nisi Deo vero et summo in Scriptura tribuitur.

Respondent 1°. S. Evangelista ante dixerat, *et Verbum erat apud Deum*, sed præpositio *apud* diversitatem sonat; nihil enim, ut recte S. CYRILL. in Joan. (L. 1. p. 13. D.) ait, apud semetipsum esse dicitur; ergo Verbum a Patre diversum est; proin non consubstantiale, nec verus Deus. Sed

Contra est, quod præpositio *apud* hic revera diversitatem, h. e. distinctionem sonet, non quidem naturæ, sed personæ; ideoque a S. Joanne adhibita, ut illam personarum distinctionem innueret. Hocque ipsum est, quod S. CYRILLUS spectat, ex hoc textu Sabellianos impugnans, qui unam duntaxat eandemque in Patre et Filio, sicut in Trinitate universim, personam asserbant. Unde argumentum S. CYRILLI erat: si Filius, sicut naturam eandem cum Patre, ita etiam habeat eandem cum illo personam, quomodo de Verbo dici potest: *erat apud Deum? Quomodo enim, quod unum numero est, ipsum apud seipsum esse intelligitur*. At vero S. Joannes, ne quis ex dicto suo, *Verbum erat apud Deum*, inferret: ergo ipsum non erat Deus; provide hoc antevertit dicens: *Et Deus erat Verbum*; innuens esse idem simul cum Patre Deum, eandem cum illo habens naturam.

Respondent 2°. In græco ante vocem Θεός, *Deus*, non habetur articulus emphaticus ὁ, qui tamen semper præponi solet, et tantum, quando de Deo vero et summo sermo est. At

Contra est 1°. Falsum est illud adversariæ partis suppositum; nam 1°. nequidem in hoc ipso c. 1. Joan. semper ille articulus præfigitur Deo vero et summo, velut v. 6. *Fuit homo missus a Deo*. Item nec v. 12. 13. 18. nec semper alibi, Matth. 14. v. 13., Rom. 1. v. 7. etc. 2°. Etiam articulus ille sæpe